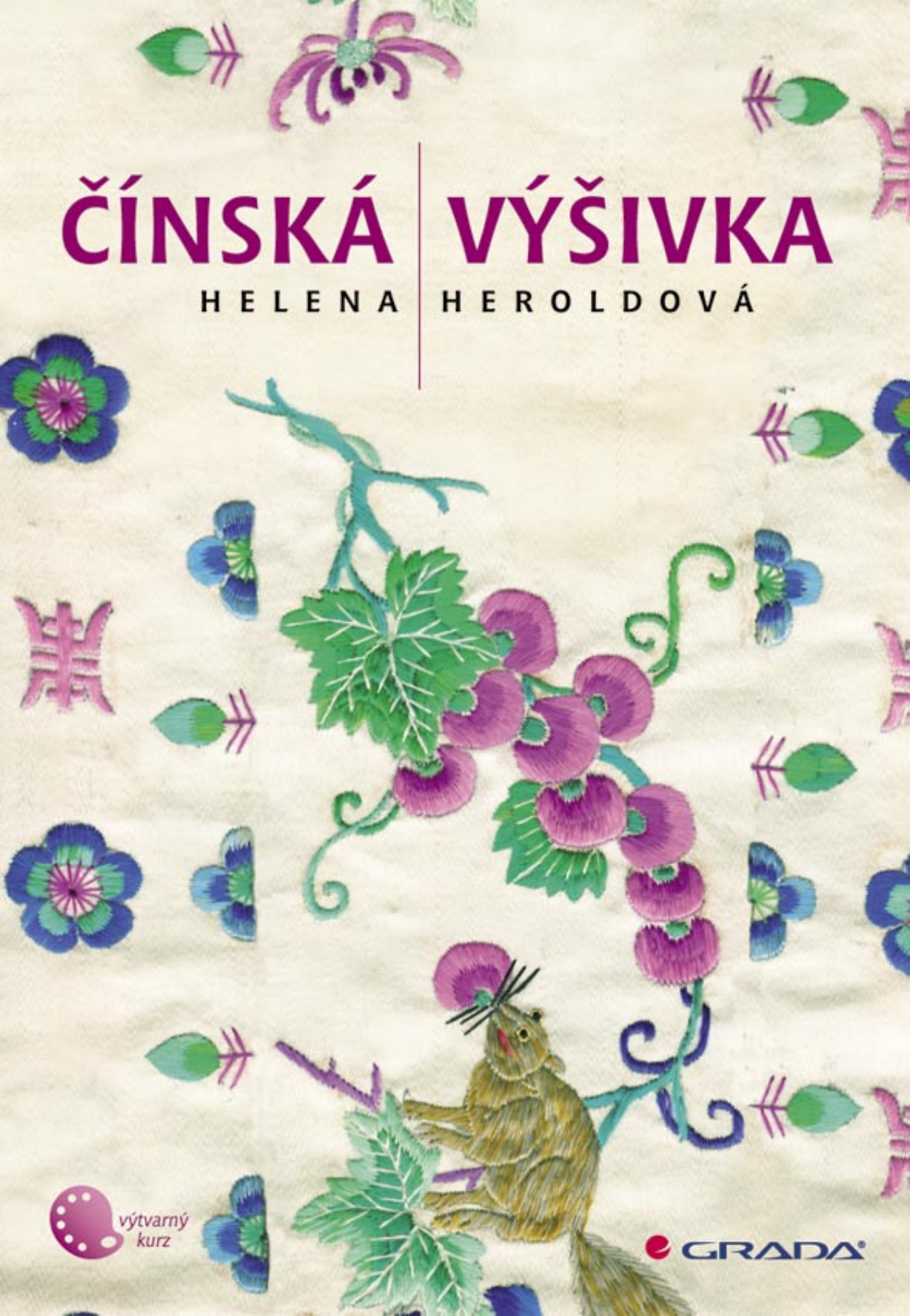

ČÍNSKÁ VÝŠIVKA

HELENA HEROLDOVÁ

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Znaky scan číslo čínsky česky

01	čchien	mince
02	„“	„“ (jiné rozlišení)
03	šu	kniha
04	š'	ukázka
05	cao	tvorba
06	lan	lem
07	jing	papoušek
08	fu	oděv
09	mej	slivoň
10	čung	zrnko
11	chu	motýl
12	fu	netopýr
13	sie	krab
14	jü	ryba
15	niao	pták
16	lien	lotos
17	š'	dějiny
18	siang	zobrazení
19	fa	metoda
20	chua	květ
21	lan	orchidej
22	siou	výšivka

Čínská výšivka

Helena Heroldová

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 3937. publikaci

Odpovědná redaktorka Ing. Jana Minářová
Fotografie v knize a na obálce Mgr. Helena Heroldová, Ph.D.
Kresby Jan Šejbl, DiS.
Sazba a grafická úprava Jana Řeháková, DiS.
Návrh grafické úpravy a obálky Zuzana Brečanová

Počet stran 112
První vydání, Praha 2010
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2010
Cover Design © Zuzana Brečanová, 2010

Tato publikace vznikla ve spolupráci s Národním muzeem – Náprstkovým muzeem asijských, afrických a amerických kultur.

ISBN 978-80-247-2635-9 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-6677-9 (elektronická verze ve formátu PDF)
© Grada Publishing, a.s. 2011

Tato publikace vychází za podpory
Botanické zahrady hl. m. Prahy
v Troji

**Botanická
zahrada
Praha**

www.botanicka.cz

obsah

Úvod	6	Květiny	40
Historie čínské výšivky	8	Chryzantéma	45
Starobylé umění	8	Lotos	49
Stručný přehled dynastií	11	Orchidej	54
Estetika čínského oděvu	12	Pivoňka	62
Symbolika čínské výšivky	13	Slivoňový květ	68
Rukávové výšivky	18	Plody	72
Úřednické čtverce	20	Motýl	76
Ostatní výšivky	22	Netopýr	88
Oděvní drobnosti	22	Krab	90
Etnická výšivka	23	Rybky	92
Moderní výšivka	23	Ptáček	96
Sbírky Náprstkova muzea	25	Kachna	98
Tradiční materiál a techniky	26	Papoušek	100
Stehy	28	Mince	102
Pomůcky	32	Lem	104
Barvy a kompozice	33	Inspirace	106
Začínáme vyšívát	38	Literatura	112

Závěs s fénixy, oblaky a květinami. Výšivka a aplikace zlatě zbarveného kovového dracounu. 86 x 43 cm. Konec 19. století. Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Rukávová výšivka.
Druhá polovina 19. století.
Pivoňka ve váze, „houba
nesmrtelnosti“, nádoby
s květinami a plody.
Délka 77 cm
Inv.č. A1961

Rukávová výšivka.
Druhá polovina 19. století.
Granátová jablka s mytickou
třínohou žábou, mince se
„žezlem všech přání“ a lotosy.
Délka 104,5 cm
Inv.č. A4776

Úvod

V depozitáři Náprstkova muzea spočívají dobře chráněny mnohé předměty, které kdysi žily vlastním životem, přinášely radost a užitek, a svým prostřednictvím vyjadřovaly pohled na svět lidí, kteří je vytvořili nebo používali. Mnohé z nich lze z různých důvodů těžko vystavit, a proto je mi jako správci muzejní sbírky občas líto, že se o ně nemohu podělit. Přesto se však najdou určité možnosti a jednou z nich je i tato kniha. Chci v ní představit tradiční čínskou výšivku, a to nejen její historii a motivy, ale též jako inspiraci pro vlastní tvorbu.

S motivy, technikami a styly evropské výšivky jsou zájemkyně o vyšívání dostatečně seznámeny, dosud se však v češtině neobjevila podobná práce o čínské výšivce. Obavy z příliš odtazitých, exotických a těžko použitelných vzorů jsou však zbytečné. Jak uvidíme, motivy čínské výšivky, které tato kniha uvádí, jsou nám v mnohém blízké. I když na originálních výšivkách najdeme i dekory, které jsou nám skutečně těžko srozumitelné, pro účely této publikace jsem vybírala ty ukázky, kterými se můžeme i dnes snadno inspirovat.

Ukázky výšivek pocházejí ze sbírek Národního muzea–Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur. Digitálně je zpracoval a většinu překreslil v programu Inkscape Jan Šejbl, DiS., jemuž patří mé poděkování. Některé ukázky zpracovala stejným způsobem autorka. Fotografie čínských historických oděvů poskytl prof. Čao Feng z Čínského národního muzea hedvábí ve městě Chang-čou, kterému touto cestou též děkuji.

Kalhoty pod svrchní oděv, u dolního lemu zdobené tkanými stužkami, výšivkou a aplikací kovového dracounu. Barva a styl napovídají, že je nosila mladá dívka. Délka 104 cm. Konec 19. či začátek 20. století. Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Historie čínské výšivky

Starobylé umění

Umění výšivky v Číně je neobyčejně staré. Nejstarší výšivky se nacházejí na oděvech v hrobkách příslušníků vládnoucí elity již několik století před přelomem našeho letopočtu. Například v hrobce paní Chao, matky korunního prince a manželky krále státu Šang vládnoucího ve 12. století př. n. l. byly nalezeny hedvábné oděvy vyšívání řetízkovým stehem s motivy fantastických zvířat v hnědé, červené a černé barvě. V té době se výšivkou zdobily především lemy oděvů. Výšivka zprvu sloužila jako náhražka daleko cennějších tkaných lemů. Utkat lemy s mnoha drobnými detaily bylo technicky velmi náročné, avšak vyšít podobný dekor bylo snazší.

V pozdějších stoletích se tkalcovské technologie zdokonalily natolik, že výšivka se stala jen z jednou mnoha technik úpravy tkanin a oděvů. Na složitých tkalcovských stavech, které představovaly vrchol technologického vývoje té doby, bylo možné utkat tkaniny s mnohobarevnými komplikovanými vzory, například figurálními scénami a geometrickými dekory. Používaly se i jiné metody úpravy tkanin, například batika či potisk. Nebylo však neobvyklé, aby se batikovaná či potištěná látka též nedoplňovala výšivkou.

S příchodem nečínských nomádských kmenů ze severu a západu na území obývané etnickými Čiňany se změnilo pojetí oděvu a jeho výzdoby. Příslušníci nomádských kmenů měli rádi bohatě zdobené oděvy, při nichž se hojně využívala nová technika zlaté nitě. Zlatou nit tvořil jemný zlatý plátek nalepený na proužek papíru či kůže. Tyto proužky se mohly použít při tkaní ke zvýraznění vzoru, avšak k výšivce se nehodily. Pro vyšívání byl daleko vhodnější zlatý dracoun, který tvořil jemný

Hedvábný atlas s květinovými medailony.
Dynastie Sung. 16 × 18 cm. Tento dekor je zhotoven tkaním.
Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Vyšívání roucho vysoce postaveného
úředníka–učence. Dynastie Čching. Délka 150 cm.
Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

zlatý drátek obtočený kolem bavlněné či hedvábné nitě. I když se s ním látka nedala prošívat, přišival se na tkaninu drobnými stehy. Takto se tvořily i velmi složité dekory. Tato technika byla oblíbená až do počátku 20. století.

Výšivky zdobily ženské, mužské i dětské oděvy. Dekory na mužském oděvu označovaly společenské postavení nositele, ženský oděv zdobily blahopřejné motivy, které vyjadřovaly přání prožít šťastný život uprostřed spokojené rodiny. Výšivky zvířat na dětských šatičkách měly dítku ochránit před zlými silami.

Výšivky pokrývaly celé oděvy a tvořily mnohdy velmi komplikované vzory. Podklad výšivek mohla být jednoduchá, jednobarevná hedvábná tkanina, vyšivalo se však i na látku s tkanými vzory.

Oděvy vyšivali profesionální vyšivači a vyšivačky v dílnách, avšak vyšívat se učily i dívky z dobrých rodin. Pro mnohé to byla často jediná z možných zábav na ukrácení volného času. Slušně vychovaná dívka tedy měla umět vyšívat, ale jak ukazují některé exempláře z muzejních sbírek, ne všechny projevovaly pro tuto práci talent a trpělivost. Někdy však byla situace zcela opačná a ženy z některých rodin získaly svým uměním proslulost, která trvá dodnes. Například dámy z rodiny Chan v dnešní Šanghaji byly od dynastie Ming proslulé vysokou řemeslnou zručností. Vyšivačství přenesly nad úroveň běžného řemesla tím, že je spojily s estetikou tradičního malířství. Tato rodina žije v Šanghaji dodnes a stále provozuje firmu exportující luxusní výšivky.

Dámy, které vyšívání zvládly, často tvořily malá umělecká díla, i když se jednalo o ryze užitkové předměty, jako například pánské boty a dámské botičky, taštičky a různá pouzdra, která sloužila mužům

Část výšivky spodního okraje roucha úředníka–učence. Tyto oděvy se nejprve vyšily, potom vystřihly a sešily. Dynastie Čching. Délka celého kuponu látky 817 cm, šířka 76 cm. Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Historie čínské výšivky

i ženám na různé předměty denní potřeby – vějíře, psací potřeby, klíče, peníze, brýle, léky a parfémy.

V 19. a na počátku 20. století se nádherné výšivky začaly dovážet do Evropy. Prý to byly zejména manželky námořních kapitánů, které si první povšimly krásy čínských výšivek a projevily dostatek obchodnického ducha, neboť začaly s těmito výšivkami obchodovat. Takto se v první polovině 19. století dovážely tak zvané španělské šály, což byly ohromné čtvercové šátky s třásněmi, bohatě vyšívané květinami nebo figurálními výjevy, které patřily k luxusním darům a zdobily stoly a klavírní desky v mnoha evropských středostavovských interiérech. Takovýto šál v exotické krabici z vonného dřeva byl dar hodný i korunovaným hlavám, jeden byl darován též britské královně Victorii. Později se dovážely i drobnosti jako taštičky, vějíře nebo tak zvané úřednické čtverce, odznaky úřadu v době poslední dynastie. Jejich rozměr asi 25 × 25 cm je přímo předurčoval k tomu, aby se z nich v Evropě vyráběly luxusní dámské kabelky. Dovážely se i tak zvané rukávové výšivky, které se buď dávaly zasklít jako obraz nebo se také přešívaly na taštičky, polštáře či prostírání.

Pod pojmem čínská výšivka si obvykle představíme právě tyto výšivky, které dnes najdeme v řadě muzeí nebo se s nimi můžeme seznámit v knihách o čínském oděvu. Jsou to většinou ukázky pocházející z dílen ve velkých přímořských obchodních centrech 19. století, kde je mohli získat zahraniční obchodníci. Dříve se málokterý z dovozců zabýval tím, z které oblasti výšivky pocházejí, dnes jsou však odborníci schopni popsat různé regionální styly a podle detailů určit i na desetiletí přesně dobu jejich vzniku. Regionální

Dámský oděv z dynastie Ming skládající se z šatu s dlouhým rukávem, sukně a kabátku. Lem kolem krku kabátku je vyšíván.

Délka šatu 102 cm, délka kabátku 73 cm, délka sukně 70 cm.

Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Dámský kabátek zdobený batikou.

Mezi 4. a 6. stoletím n.l. Délka 72 cm.

Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

styly se zhruba dělí podle hlavních historických středisek vyšivačského řemesla a liší se použitím barev, technik i námětů. Tyto regionální styly výšivky se rozvíjejí dodnes. Zejména v jižní Číně ve 20. století vznikaly vzdělávací instituce v bývalých centrech regionálních stylů. Tyto školy instituce navazují na tradice a nově je rozvíjejí. V Číně jsou některé z nich odborníky i laiky velmi uznávané, cizinec neznalý tradiční čínské estetiky však může být někdy zaskočen výběrem tematiky a provedením. Čínští vyšivači jsou například schopni výšivkou naprosto přesně reprodukovat malovaný obraz a mnohdy si jako ukázkou své řemeslné dovednosti rádi vybírají díla známých evropských malířů. V čínském tradičním pojetí není takové kopírování považováno za prohřešek. Ceněna je vysoká řemeslná zručnost a dokonalé provedení. Vedle tohoto přístupu se rozvíjí i moderní výšivka jako volná umělecká tvorba, která má povahu globálního umění, bez ohledu na to, zda je tvůrcem Číňan, Evropan či Američan. Zmínili jsme se o vyšívaných oděvech a doplňcích příslušníků vyšších společenských vrstev, vedle nich však existovala a existuje výšivka etnická. Zejména příslušníci národnostních menšin z jižní, jihovýchodní a jihozápadní Číny jsou proslulí bohatými barevnými výšivkami, hustě pokrývajícími celé oděvy.

Dámský vyšívaný kabátek s rukávovou výšivkou v kontrastní barvě.
Dynastie Čching. Délka 116 cm
Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Stručný přehled čínských dynastií

První dynastie (Šang a Čou a Čchin),
2. tisíciletí–206 př. n. l.
Chan 206–220 n. l.
Období rozpadu
Tchang 618–907
Sung 907–1279
Jüan 1279–1368
Ming 168–1644
Čching 1644–1911
Čínská republika 1911
Čínská lidová republika 1949

Historie čínské výšivky

Estetika čínského oděvu

Vhodně se oblékat bylo zásadní nutností pro každého, kdo si cenil sám sebe, osob ve svém okolí a předků své rodiny. Tato myšlenka se objevuje již v nejstarších rituálních textech z doby prvních dynastií. Jejich autoři v nich věnovali místo detailním pokynům, jak se oblékat a jak pečovat o hygienu. Povinností každého muže a ženy bylo každé ráno se vhodně obléci do roucha zakrývajících tělo, učešat si vlasy a omýt tvář a ruce. Jedině tak mohli předstoupit před své rodiče a příbuzné i dostat dalším společenským závazkům.

Pravidla odívání byla po celou dobu čínských dějin neobyčejně důležitá, zejména pokud šlo o vládnoucí vrstvu. Prostřednictvím oděvu muž i žena prokazovali své místo ve společnosti. Zvláště u vrstvy úředníků–učenců, kteří po staletí tvořili administrativní páteř správy země, oděv symbolizoval jejich postavení, úřad, který vykonávali, a způsob života. Hlavně z doby poslední dynastie Čching existuje řada dokladů, které potvrzují tato pravidla pro odívání úředníka–učence. Podle barvy a dekoru dlouhého svrchního pláště, čapky a doplňků bylo na první pohled zřejmé, jaké postavení jeho nositel zaujímal ve společenské hierarchii. Nárok i právo nosit stejný oděv měly i manželky úředníků–učenců. V tehdejší společnosti nebylo považováno za nevhodné, že si ženy ke slavnostním příležitostem oblékaly oděv, který nosí muži. Oděv symbolizoval určité postavení, a to se týkalo muže i jeho manželky.

Obvykle se nám, Evropanům, zdá, že čínský oděv si po staletí uchovává stejnou podobu. Pravděpodobně si vybavíme dlouhá, pohodlná roucha pro muže i pro ženy, lišící se od sebe jen barevností či detaily. Je sice pravdou, že čínský oděv prošel za přibližně čtyři tisíce let existence čínské civilizace menšími změnami než oděv evropský, avšak podíváme-li se na dějiny čínského odívání podrobněji, uvidíme, že během staletí docházelo k mnoha proměnám a vzájemnému ovlivňování s odíváním kulturně a geograficky vzdálených zemí. Čínská civilizace často přicházela do kontaktu s nomádskými společenstvími obývajících území na západ, severozápad a sever od čínské říše. Několikrát v dějinách Číny nomádi Čínu napadli a ovládli. Mnohé z toho, co dnes považujeme za ryze čínské, pochází od nomádských kultur. Nomádi vnesli do čínského odívání kalhoty a pohodlné, avšak přiléhavé haleny a kabátky jednoduchého úsporného střihu, které se původně dobře hodily pro jízdu na koni. Oba styly odívání, původní a nomádský, se po celou dobu čínských dějin vzájemně prolínaly a vytvářely různé kombinace. Dokonce i dámské přiléhavé šaty, které se v Číně začaly nosit jako módní výstřelek ve dvacátých letech dvacátého století a jsou dodnes tak oblíbené, že je nosí nejen Číňanky, ale od šedesátých let i západní ženy, mají původ v dlouhých mužských kabátcích, které nosili polokočovní Mandžuoové, zakladatelé dynastie Čching.

Symbolika čínské výšivky

Netopýři, mince, mušle a stonožky

Ne, nebojme se, nejen tato z našeho pohledu ne vždy libá zvířata se objevují na čínské výšivce. Z dekorů čínské výšivky si můžeme vybrat nádherné květinové vzory, ptáky či fantastická zvířata, mezi ozdobné prvky však patřily i ty, které bychom mezi naše oblíbené motivy zařadili jen těžko. Vše má však v čínské výšivce své místo a právě tyto dekory patřily k těm symbolicky nejvýznamnějším.

Nejstarší dekory byly geometrické, neboť výšivky zprvu napodobovaly cennější tkalcovské práce a po dlouhou dobu se daly utkat jen geometrické tvary. Mnohé z těchto vzorů přetrvaly dodnes, například tak zvaný hromový vzor (*lej-wen*) a oblačný vzor (*jün-wen*). Hromový vzor připomíná kosouhelníky či meandry, zatímco oblačný vzor představuje více či méně stylizované obláčky. Oba dekory jsou velmi staré a snad mají původ ve věrouce nejstarších zemědělských obyvatel Číny.

Dalším, velmi starobylým dekorem jsou zvířata, a to jak fantastická, tak skutečná. Jedním z nejstarších dekorů jsou draci a ptáci, kteří ve svém vzhledu spojují reálná zvířata s fantazijními. Štíhlá těla stočených draků mají něco z ještěrky, podobně jako fantastičtí ptáci sice připomínají skutečné ptačí druhy, přesto však určitý detail, hlava, ocasní pera, drápy či jiná drobnost posunuje zobrazeného tvora do říše mýtů.

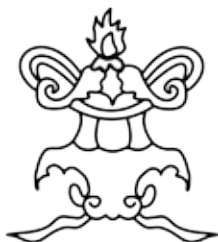
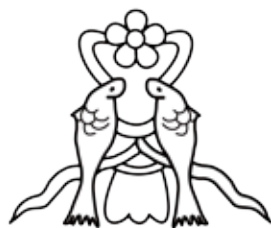
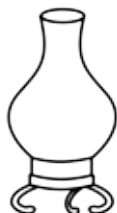
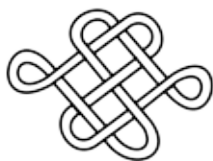
Na tkaninách i ve výšivce byly dříve zvířecí motivy spojeny spíše s kulturou nomádských kmenů než etnických Číňanů. Mnohé dekory, které dnes považujeme za ryze „čínské“, přišly právě od těchto sousedů etnických Číňanů. Mezi tyto motivy patří například kachny, husy, jelínci, lovná či dravá zvěř. Některé se dostaly na čínské území až z Indie či dokonce z Předního východu, například lev. I původ proslulého čínského draka (*lung*) je nejasný. I když se štíhlí draci objevují již na předmětech z doby prvních dynastií, tvar a celkový vzhled draka, tak jej známe dnes, vychází snad též ze středoasijských vzorů.

Ve výšivce se vedle ptáků hojně objevuje i hmyz, ryby a obojživelníci, především žáby. Mnozí z těchto tvorů symbolizují plodnost, a tedy i obecně bohatství a štěstí. Číňané se rádi nechávali inspirovat tím, co viděli v přírodě, a co jiného může představovat šťastnou rodinu s množstvím potomků než rybky mezi tisíci vajíček, z nichž vzejde další generace? Květinové vzory, které nás tolik okouzlují svojí krásou, se objevily později, v polovině prvního tisíciletí, či snad spíše až k jeho konci. Zřejmě přišly z Indie spolu s náboženskou buddhistickou naukou, která měla neobyčejný vliv na mnohé aspekty čínského života a kultury. Obliba květinových dekorů od té doby stále stoupala. Květiny na čínské výšivce jsou obvykle zobrazeny jako jednotlivý květ s listem, květ či více květů na větvičce či trs květin na skalce či v květináči. Některá zpracování překvapí realistickým pojetím, takže je možné určit, o jaký druh květin se jedná, jindy jde o stylizované zobrazení, v němž splývají mnohdy i zcela odlišné druhy květin a vytvářejí jakýsi obecný „květ“. Typickou ukázkou je například spojení lotosu a pivoňky, jehož výsledkem je bohatý květ s pravidelně uspořádanými, výraznými okvětními lístky. Oblíbeným květinovým motivům se budeme věnovat dále v jednotlivých kapitolách.

Symbolika čínské výšivky

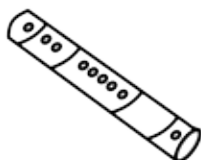
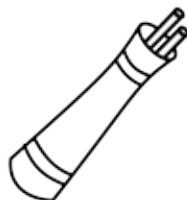
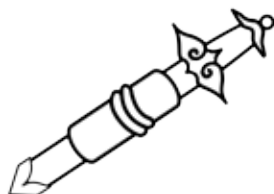
Některé dekory vyjadřují buddhisticou či taoistickou víru. Jde o znázornění předmětů, které jsou spojeny s těmito náboženskými naukami. Mezi buddhisticke věroučné symboly obvykle patří: váza (harmonie), deštník (důstojnost), královský baldachýn (symbol hodnosti a vznešenosti), kolo Buddhova učení, nekonečný uzel (šťěstí), lotos (čistota), pár ryb (bohatství) a mušle (ochrana před zlými silami a šíření Buddhovy víry). Symbolika každého předmětu je poměrně složitá. Například mušle byla původně, ve starobylé Indii, hudebním nástrojem,

na který troubil trubač, jež vedl vojska do bitev, ale i též nádobou na posvátnou vodu. V buddhismu se stala symbolem šíření Buddhovy víry. Kolo učení symbolizuje samotnou podstatu Buddhova učení, jež spočívá ve snaze vymanit se z neustálého koloběhu zrození a umírání. Váza, deštník a baldachýn nebo též prapor byly původně odznaky vysoce postaveného jedince. Lotos vyrůstající z bahna symbolizuje duchovní čistotu v nečistém materiálním světě. Ryby a nekonečný uzel patří mezi starobylé symboly, pocházející snad až z nejstarších dob.

Taoistické symboly zastupují vždy jednoho z osmi tak zvaných „nesmrtelných“ (*pa sien*), taoistických božstev. Nejstarší zmínky o nich pocházejí ze 13. století, jejich popularita se však záhy velmi rozšířila a „Osm nesmrtelných“ se stalo oblíbenou součástí lidových tradic. Ve výšivce je obvykle představují jejich atributy, které zároveň symbolizují nejen dotyčné božstvo, ale i jeho charakteristiku a příběh.

Vojáka Chan Cung-lina tak zastupuje vějíř, znalce krásného písma Čang Kuo-lao broskev či bambus, obhroublého Lü Tung-pina oháňka na odhánění much, chromce Li Tchie-kuaje tykev s medicínou, hudebníka Cha Siang-c' flétna, Lotosovou paní Che Sien-ku lotos, mladíčka Lan Cchaj-che košík s květinami a úředníka Cchao Kuo-tiou dřevěné klapačky či rituální destička používaná při audiencích.

Symbolika čínské výšivky

Další skupinou symbolů jsou ty, které odrážejí svět, v němž lidé žili. Představují přání, jež byla všem drahá. Soustřeďují se kolem nejzákladnějších tužeb, jimiž byla hojnost dětí, úspěšná kariéra otce rodiny a dosažení dlouhého věku. Mnoho zdravých dětí bylo nutností v době, kdy jich většina umírala již v dětském věku, na dobré obživě záviselo přežití celých rodin včetně prarodičů, a když se toto vše podařilo, mohlo konečně nastat očekávané stáří, kdy si lidé již mohli odpočinout a radovat se z prosperity svých rodin. Mezi tyto blahopřejné symboly patří mince (bohatství), plody s mnoha zrnky (děti), tykev (užívaná na léky – symbol zdraví) či knihy (úřední kariéra).

Zahánět zlé síly měly motivy na dětském oblečení. Sem patřilo hlavně tak zvaných „pět jedovatostí“: ještěrka, pavouk, žába, had a stonožka. Naopak vyšívány tygřík měl dítě ochránit a dát mu svoji sílu.

Mnohé dekory vycházejí z charakteru čínského jazyka, který umožňuje snadno vytvářet slovní hříčky. Například štěstí se řekne „fu“. Netopýr se též řekne „fu“, i když se obě slova píšou znakovým písmem zcela jinak. Netopýr tak představuje štěstí a je-li vyšit hlavou dolů, je význam jasný: „štěstí se snáší“. Čínské výšivky jsou plné těchto zábavných slovních hříček.

Výšivkou byly zdobeny nejen ženské, ale i mužské oděvy a doplňky. Například oděv, který úředník–učenec nosil při výkonu své funkce, byl zdoben tkanými a vyšívanými motivy. Některé byly na tomto typu oděvu přímo povinné, jiné vyjadřovaly osobní zájmy jedince. Tato volná roucha s rozparky po stranách a uprostřed v dolní části zadního a předního dílu, a s úzkými rukávy, byla zdobena na předním, zadním díle a na ramenou draky, kteří dali tomuto

Rukávová výšivka.
Druhá polovina 19. století.
Délka 81 cm. Inv. č. A5506

Rukávová výšivka.
Druhá polovina 19. století.
Délka 152 cm. Inv. č. 19485

typu oděvu i jméno: „dračí“ (*lung-pchao*). Pod nimi se v dolní části nacházel široký lem zobrazující vodní hladinu se zpěněnými vlnami, uprostřed s posvátnou horou. Do vzbouřených vod se umísťovaly již zmíněné symboly. Vedle těchto povinných dekorů mohla být plocha roucha pokryta některými z dalších symbolů, například letícími netopýry (šťěstí), svitky (učenost), hudebními kameny (požehnání), rohy nosorožce (pevný charakter), mořským korálem (dlouhý věk a kariéra), symboly Osmi nesmrtelných, jeřáby (dlouhověkost), či dekorativními květinami.

Dámské oděvy byly zdobeny hlavně květinami a dekory, které představovaly přání šťastné rodiny a hojnosti dětí. Na konci dynastie Čching se výšivky objevovaly na sukních, kabátcích, svrchních oděvech, i na drobnostech a doplňcích. Například kabátek dámy mohl být zhotoven z hedvábí pestré barvy s tkaným vzorem, a navíc byl ještě vyšit po celé ploše. Rukávy zdobily rukávové výšivky a lemy kolem krku, zapínání a spodního lemu byly zdůrazněny pruhy vyšívání kontrastní barvy. Na konci 19. století se do módy dostaly průmyslově vyráběné tkané stuhy, které se na oděvy hojně našívaly, a to i vedle ručních výšivek. Rukáv takto ozdobeného kabátku tedy mohl nést vedle rukávové výšivky několik užších kontrastních vyšíváních pruhů a k tomu několik stuh a stužek různých šířek a vzorů. Přes různé vzory, barvy a techniky celek vždy působí příjemným dojmem, bezesporu díky nesporné kvalitě ruční práce vyšivačů.

Rukávová výšivka. Jeden z nejstarších exponátů v čínské sbírce pochází z roku 1891. Délka 64 cm
Inv. č. 2868

Rukávové výšivky

Ukázky výšivek v této knížce pocházejí z tak zvaných rukávových výšivek, ozdobných lemů, které si dámy v době poslední dynastie Čching našívaly na široké rukávy kabátků. Tyto vyšívané pruhy měly různou šíři i délku, od velmi širokých až po úzké, kterých se na rukáv vešlo i několik. Často je ještě doplňovaly tkané pestrobarevné stuhy a stužky.

Rukávové výšivky najdeme v mnoha muzeích, která uchovávají čínské sbírky. Hojně se dovážely v 19. a na počátku 20. století do Evropy, kde se z nich často dělaly taštičky, prostírky či se nechávaly zasklít jako „vyšívané obrazy“.

Tyto výšivky nebyly původně určené k tomu, aby visely v interiéru jako „obraz“, díky jejich tématice však není divu, že v Evropě došlo k tomuto kulturnímu nedorozumění. Na mnohých vidíme scénky se zamilovanými páry procházejícími se v zahradách, maminky a chůvy hrající si s dětmi, či přírodní scenérie – kachny na vodní hladině mezi stvoly vodních rostlin či květiny ve vázách. Jiné jsou naopak pokryté dekorativně pojatými motivy květin, motýlů či blahopřejnými symboly.

Rukávová výšivka. Druhá polovina 19. století. Délka 83 cm
Inv. č. A4778

Rukávová výšivka. Druhá polovina 19. století.
Délka 50 cm
Inv. č. 57845

Rukávová výšivka. Druhá polovina 19. století.
Délka 100 cm
Inv. č. 57846